

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 19. avgusta 1938.

Upravišтво: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrúžna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ob ustanovitvi „Slovenske akademije za znanost in umetnost“

Ministrski svet v Belgradu je v petek 12. avgusta tega leta sprejel uredbo o ustanovitvi Akademije za znanost in umetnost v Ljubljani na podlagi pooblastila v § 37. finančnega zakona za leto 1938/39., ki pravi, da je minister za prosveto pooblaščen, da po odobritvi ministrskega sveta predpiše uredbo z zakonsko močjo o ustanovitvi in ureditvi Akademije za znanost in umetnost v Ljubljani. S to uredbo naj se mimo drugega določi: da ima akademija značaj pravne osebe po javnem in zasebnem pravu, da se postavlja predsednik z ukazom na predlog ministra za prosveto izmed treh rednih udov, ki jih izvolijo redni udje akademije na glavnem zboru, da se postavijo prvi redni udje z ukazom ministra za prosveto, da pa ostale ude voli akademija na glavnem zboru.

To je vsebina § 37. finančnega zakona. Besedilo uredbe same še ni razglašeno. Javnost je doslej izvedela samo to, da bo imela »Slovenska akademija za znanost in umetnost« štiri razrede, kakor je bilo to od vsega začetka, ko se je začelo gibanje zanj, misljeno, da bo imela največ 30 rednih in 60 dopisnih udov ter neomejeno število častnih udov. Po uredbi naj bi se oziralo v prvi vrsti na tuzemeljsko področje, kakor je častnikarsko poročilo, da naj bi se vzdrževala z lastnim premoženjem, z dohodki od prodanih publikacij, z volili, prostovoljnimi prispevki, in tudi prosvetno ministrstvo bo vsako leto vstavljalo zanj posebnih postavke v državni preračun.

Zanimivo bo besedilo uredbe same in pričakujemo, da bo kmalu priobčeno. Ljubljansko »Jutro« se je v poročilu o ustanovitvi akademije takoj spotaknilo ob tem, da je »Slovenec« poročal o ustanovitvi »Slovenske akademije znanosti in umetnosti« v Ljubljani (bolj po slovensko bi bilo ime: Akademija za znanost in umetnost!), češ da je v uredbi in finančnem zakonu omenjena le »Akademija znanosti in umetnosti«, ne pa »Slovenska akademija znanosti in umetnosti«. Jugoslovanskemu »Jutru« tudi pri tej priložnosti ni dala njegova jugoslovanska in zoperšlovanska žilica miru, kot mu ne da miru nikoli, če gre za kakšno slovensko zadevo, ko mu je slovenstvo kot tako in seveda tudi slovenska znanost in umetnost neobdigaireba. Ker je pa v Belgradu »Srpska akademija znanosti in umetnosti«, v Zagrebu pa zahtevajo, da se prekrsti Strossmayerjeva jugoslovanska akademija v »Hrvaško akademijo znanosti in umetnosti«, bo vsekakor potrebno, da se dopolni tudi ime nove ljubljanske akademije tako, da se bo tudi uradno imenovala »Slovenska akademija za znanost in umetnost«. To bo potrebno ne le zaradi stika z akademijami v zamejstvu, da jim nova akademija že, ko se jim predstavi, pove, kdo da je prav za prav, ampak tudi zaradi Slovencev, ki so v zamejstvu raztreseni po svetu in ki jih je prav toliko, to je nad 1.200.000 duš in celo še nekaj tisočev več kot v tuzemelstvu. Slovenske vrhovne kulturne ustanove ne morejo in ne smejo biti omejene le na tuzemelstvo, ampak so in morajo biti izraz vsega slovenstva. Zato bo moralo tudi področje »Slovenske akademije za znanost in umetnost« segati povsod tja, kjer je slovenska zemlja in so in so bili slovenski ljudje. Slovenska zgodovina, slovenska umetnost in knjižnost sega čez državne meje in je v preteklosti bila v organski zvezi s tistim delom, ki je sedaj v tuzemelstvu.

Lastnega premoženja »Slovenska akademija za znanost in umetnost«, kakor smo v »Sloveniji« dne 17. decembra l. 1937, že pisali, brez tistega, kar bi ji prepustilo »Znanstveno društvo za humanitarne vede«, če bo prenehalo, za enkrat nima več kot 327.280 din in obresti od tega zneska od 31. decembra 1935 naprej. Ta denar je nabral poseben odsek »Narodne galerije«, ki je bil ustanovljen l. 1927., in bi ga nabral vsaj še enkrat toliko, če ne bi nastale v »Narodni galeriji« leta 1928. zmede, ki so jih povzročili nepoklicani ljudje. Denarna sredstva bodo pa odločila uspeh »Slovenske akade-

mije za znanost in umetnost«, kajti brez denarja ne bo mogoče izpeljati nobenega večjega dela.

Po državnem preračunu za leto 1938/39. dobi na leto zagrebška »Akademija znanosti in umetnosti« za osebne in stvarne izdatke 197.282 din, belgrajska »Srpska akademija« pa 158.320 din. Obe ti dve akademiji pa dobita še za posebej določene namene (za prispevke za mednarodno zvezo akademij, za dela, ki jih izvršujeta za to zvezo za posamezna svoja specialna dela, za komisije itd.) skupaj še 1.300.822 dinarjev na leto. Vsega skupaj dobita torej obe akademiji od države na leto 1.641.484 din. »Srpska akademija znanosti in umetnosti« pa ima po svojih, za javnost namenjenih izkazih iz poslopij 308.530 din letnih dohodkov, iz »fondov« pa na leto 523.244 din, zdi se pa, da dohodkov iz svojih velikih zemljiških posestev ne izkazuje. Zagrebška »Akademija znanosti in umetnosti« je pa prejela v preračunskem letu 1938/39. (kakor tudi prej že šest let) znesek 598.000 din kot letni obrok za zidanje velike stanovanjske palače, za katero plačuje posojilo, s katerim je akademija sezidala to palačo, država. Zagrebška »Akademija znanosti in umetnosti« ima še tudi celo vrsto hiš iz prejšnjih časov v Zagrebu.

»Slovenska akademija za znanost in umetnost« bo potrebovala na leto okroglo 500.000 din stalnih dohodkov, da bo mogla s pridom delati. Država bo morala upoštevati dejstvo, da »Slovenska akademija za znanost in umetnost« nima tako rekoč nobenega lastnega premoženja. Če bi ji dala tisti znesek, kot ga daje zagrebški ali pa belgrajski za osebne in stvarne izdatke, to je kakšnih 150 do 200 tisoč dinarjev na leto, ne bo mogla pokriti niti teh izdatkov, za svoje pravo delo pa ne bo imela ničesar, razen če bi ji dala primerno vsoto tudi še za posebej določene namene (za katere daje

belgrajski in zagrebški akademiji na leto skupaj 1.300.822 din) približno toliko kot eni teh dveh. Za njene stalne izdaje bi ji pa vseeno manjkalo vsega, kar je treba. Mogoče bi zidala tudi »Slovenska akademija za znanost in umetnost« kakšno poslopje na kredit in bi država plačevala dolg v obrokih kot ga plačuje zagrebški akademiji za novo veliko stanovanjsko palačo. Iz take stavbe bi imela lahko »Slovenska akademija za znanost in umetnost« stalne dohodke za redne stroške. Mogoče, da se bodo s časom pokazali tudi kakšni mecen. Pomagati bo pa morala seveda tudi slovenska banovina.

Važno vprašanje »Slovenske akademije za znanost in umetnost« je pa tudi njena nastanitev. Kakšna stara hiša in povrh še brez reprezentativnosti, ne more priti v poštev. Primeren dom za najvišjo slovensko znanstveno ustanovo bi bil ljubljanski »Narodni dom«, kjer je v I. nadstropju že »Narodna galerija«. Če bi se izpraznili vsi pritlični prostori v ljubljanskem »Narodnem domu« za »Slovensko akademijo za znanost in umetnost«, ker je palača ljubljanskega »Narodnega doma« še precej monumentalna stavba, bi bili ti prostori za »Slovensko akademijo za znanost in umetnost« tudi zadosti reprezentativni. Ta rešitev bi bila po našem mnenju tudi še najcenejša.

Da bo »Slovenska akademija za znanost in umetnost« res tisto, kar pričakujejo od nje vsi Slovenci, bo treba gledati na to, da bodo njeni redni udje res pravi možje, ne le možje dela, ampak tudi možje resnične iniciative, ki bodo zastavili plug tako, da bo rezal globoke brazde v pravi slovenski smeri. Če bi tega ne bilo, bi »Slovenska akademija za znanost in umetnost« ne izpolnila svojega namena in ne bi dosegla cilja, ki ga ima med nami in v krogu narodov.

Naraščanje prebivalstva v mestih

Znano dejstvo je, da se prebivalstvo v velika mesta zelo doseljuje. Tako so glavna mesta vseh novih ali povečanih držav po svetovni vojni zelo narasla. Med temi mesti je tudi Praga. Nemški listi so v zadnjem času izrekli trditve, da narašče prebivalstva Prage nima naravne podlage, temveč da so Čehi namenoma in načrtno iz političnih razlogov naselili pol milijona ljudi v Pragi, medtem ko je Praga v letu 1918. imela le 200.000 prebivalcev. Namen naseljevanja prebivalstva v Pragi da je bil ta, da se na eni strani med Berlinom in Dunajem, na drugi pa med Vratislavo in Monakovim postavi močno nemško velemesto. Ker Praga v letu 1918. tako močna še ni bila, jo je bilo treba narediti.

Da zavrne take očitke, je praška državna statistika v svojem letnem objavi s številkami podprto pojasnilo, ki ga posnemamo po »Prager Presse«. Trditev, da je imela Praga leta 1918. le 200.000 prebivalcev, ni resnična, oziroma le deloma resnična. Mesto Praga je imela leta 1910. 224.000 prebivalcev, s predmetji, ki so mu bila priključena leta 1920., pa že v letu 1910. 616.631 prebivalcev. Ta ugotovitev ovrrže vsako sumnjo, da je bilo število prebivalstva po svetovni vojni umetno povišano.

Še bolj pa more sumnjo ovreči primerjava naraščanja prebivalstva v nekaterih velemestih drugih evropskih držav.

Številke kažejo: Belgrad 1910: 91.000, 1931: 242 tisoč; povprečni letni prirastek na 1000 prebivalcev: 81,9. — Rim 1911: 542.000, 1936: 1.179.000, povprečni letni prirastek na 1000 prebivalcev: 47,2. — Bukaresta 1912: 341.000, 1930: 565.000, povprečni letni prirastek na 1000 preb.: 36,5. — Praga 1910: 617.000, 1936: 945.000, povprečni letni prirastek na 1000 prebivalcev: 20,5.

Če je bilo naraščanje Prage hitrejše, kot n. pr.

naraščanje Berlina, Pariza, Budimpešte, Varšave, je vzrok temu dejstvu, da v novih državah aglomeracija še ni dosegla take višine kot v drugih državah. Številke namreč pojasnjujejo, da je živelo v posameznih državah v odstotkih toliko prebivalstva v velemestih:

Avstrija	31,6%
Nemčija	30,2%
Francija	15,7%
Švica	15,5%
Madžarska	14,5%
Poljska	10,5%
Češko-Slovaška	10,1%
Romunija	5,9%
Jugoslavija	3,8%

Te številke zgovorno dokazujejo, da ne obstoji v ČSR nikaka namera za umetno naseljevanje prebivalstva v velemestih, temveč da so za naraščanje Prage dani naravni, razumljivi razlogi.

Po primerjavi z odstotki drugih mest novih držav se pokaže, da odstotek narastka Prage precej zaostaja za odstotkom narastka n. pr. tudi Zagreba, ki je v desetletju 1921—1931 narasel za 81%, dasi ne zavzema tistega položaja, kakor ga prestolica češko-slovaške države. Zanimivo je ob tem opozoriti, da je Ljubljana v istem desetletju narasla le za 12,1% in da njen narastek zelo zaostaja za narastkom drugih mest v Jugoslaviji.

Številke naraščanja slovenskih samoupravnih mest v desetletju 1921—1931 kažejo takole sliko:

Ljubljana, narastek	12,1%
Maribor, narastek	8,0%
Celje, upadek	— 2,0%
Ptuj, upadek	— 4,3%

Razlog upadka prebivalstva v Celju in Ptuj je izseljevanje prebivalstva v druga mesta, ne-

dvomno pa je nekaj potegnil Maribor, iz Celja pa dokaj Zagreb, ki izkazuje številčno jako močno slovensko kolonijo. Narastek Ljubljane in Maribora je majhen v primeri z narastkom drugih mest v Jugoslaviji, kar je znak, da za razvoj v Sloveniji v tem desetletju niso bili dani posebni pogoji. Kar pa je iz zgoraj navedenih dejstev glede Prage razvidno, kakšno pozornost posvečajo drugod razvoju mest, je potrebno, da se tudi pri nas to vprašanje začne obravnavati z večjim poudarkom. Ne

Novo delo o Vrazu

Fran Petre, Vrazova graška leta (1830—1838). Inavguralna disertacija. V Ljubljani 1938. 48 str.

Vrazov primer je v slovenski kulturni zgodovini drugi poizkus opustitve književne slovenščine, prvi Vergerijev nasvet je zavrnil že Trubar, za Vrazom jih je bilo še več. Toda ker je šel Vraz v tem najdalj in je po Prešernovih besedah postal »Slovenecov vskok«, je njegov primer najbolj viden, v vseh poznejših »ilirskih« debatah so ga porabljali kot zgled »za« in »proti«, po dnevnih časopisnih polemikah je postal razvpit skoraj tako kot Dežmana odpadništvo.

Petre se je Vrazovega problema z vso resnostjo in znanstveno mirnostjo lotil. To smo mogli spoznati že iz studije v letošnji »Sodobnosti«, še bolj pa nas o tem prepričuje pričujoča disertacija, ki v genetičnem orisu Vrazovih graških let 1830—1838 obravnava tudi vzroke njegovega uskoštvja. Petre natančno razvija na podlagi zgodovinskega materiala tezo, ki jo je v svojih delih nakazal že prof. Kidrič, namreč da vzrok, ki ga je za svoj prestop navedel Vraz Prešernu v pismih, češ da slovenska narodna enota zaradi maloštevilnosti ne bo sposobna uspešnega samostojnega kulturnega življenja, in ga je Prešeren nato obsodil, da »lakota slave, blaga vleče pisarja drugam«, da vse to ni bil pravi vzrok, ampak le naknadna utemeljitev storjenega dejanja. Prave vzroke je našel Petre pri nadrobni raziskavi Vrazove mladosti drugje: v nesrečnem slučaju, da se mu je odprla možnost objave verzov, ki so se mu kopičili pet let, ne v ljubljanski Čbelici, katere peti roj se je zaradi razmer tako čudno obotavljala, ampak v ilirski »Danici«. Po dveh letih nihanja med slovenščino in hrvaščino se je odločil za odpad od slovenščine, k čemur je poleg gornjega vzroka pripomogla tudi ljubezen do Ljubice Cantyly, ki mu je rodila hrvaške pesmi »Djubilije«. Dejanski trajni prestop pa se je izvršil sploh šele kasneje, in sicer bolj po slučaju kakor po nameri. Šele razmere so zanesenjaškega romantika Vraza, ki je sanjal o ilirščini kot spoju južnoslovanskih jezikov, prisilile, da je postal Hrvat, in že s tem postavile njegovo prizadevanje na laž. Moč Vrazove osebnosti nikakor ni bila v ravnotežju z njegovo ambicioznostjo, ki je celo presegala njegove zmožnosti, sicer bi se z njim ne moglo zgoditi to, kar se je. Že način, kako je Gaj postopal z Vrazom, ki se je upiral enostavnemu pohrvačenju Slovencev: potvorba Vrazove pesmi s samovoljno ponarejenim podpisom Ilir iz Štajera, vse to meče na Gaja čudno luč. Zato tem bolj preseneti Vrazova nenadna odločitev, da bo napisal na deset ilirskih eno slovensko — njegova prva objuba Gaju je bila obratna. Ta nepričakovano čudna reakcija na Gajevo nelepo dejanje je samo dokaz o njegovi bo-

da bi prav rekli, da je med Gradcem na eni, Trstom na drugi in Zagrebom na tretji strani treba »narediti« veliko slovensko mesto, temveč bolj iz razloga, ker je treba, da predstavlja narod veliko mesto, ki mu je nuditi vse pogoje za neoviran razvoj. Le s številčno močnim prebivalstvom bo mogla Ljubljana vsi vse funkcije, ki jih danes vršijo prestolice narodov, in tako tudi povzdigniti svoj glas v zboru narodov.

lestni ambicioznosti in veliki nezrelosti, dokaz slabotne osebnosti, ki prepušča tako važne odločitve slučajju.

Petreova disertacija je izčrpen oris tega razdobja Vrazovega življenja, zato vsebuje v neprestanem prepletanju z glavnim problemom o vzrokih prestopa tudi kronološki razbor in oceno Vrazovega slovenskega pesniškega dela. Tudi tu se Vraz izkaže kot slabotna osebnost, ki neprestano podlega vplivom in se meče iz skrajnosti v skrajnost, od Prešerna do Kollarja. Ustvarjal je z veliko težavo, pot od prvega zarodka do končne oblike je bila zelo dolga in težavna. Nemajhne težave mu je delal pri tem jezik. Književni slovenščini ni mogel biti več, ker mu šola ni dala prilike za to. »Prevelika ambicioznost ga je silila k oblikovanju snovi, za katere je bil v jeziku preslaboten.« Jezikovne hibe njegovega pesnikovanja niso bile toliko štajersko dialektične, ampak individualne, samovoljne ali iz nezmožnosti izvirajoče. »Do knjižne hrvaščine je imel približno prav toliko pot kot do knjižne slovenščine.« Obeh se je šele učil. Samo slučajne zunanje okoliščine so odločile njegov nenadni obrat k hrvaščini — on pa pravi, da se je »pridružil navdušenim mladim

Nazadnje se je le jugoslovanski »Proboj« zdramil in skuša braniti svojo organizacijo, protislovensko Nar. Odbrano. Tega seve ne more ne utajiti in tudi ne sicer na kak način spraviti s sveta, da je bilo v uradnem glasilu Narodne Odbrane zapisano in razglašeno načelo, da je treba slovenščino »tiho in postopno likvidirati«, kakor bi to gotovo rad storil. Zato si pomaga z umskim prekopicevanjem, ki ga bomo predstavili vsem pravim Slovincem po resnici in po vrsti, da vsaj ne bo mogoče nobeno skrivaljkanje in izmotavanje od kogar koli in na kateri koli način. Takole piše »Proboj« dobesedno:

Za mišljenje in delovanje NO so merodajna njena pravila, ki jih more in sme avtentično razlagati. Organizacija izdaja vsakih 14 dni svoje istoimensko glasilo, v katerem pa imajo službeni značaj le objave, izdane in podpisane od Glavnega odbora. Za članke nosijo odgovornost njih pisci, katerih imena so vedno objavljena.

»Proboj« hoče torej zvaliti vso odgovornost na pisatelja Petra Bulata, Narodna Odbrana pa naj bi se lahko sknila za svoja pravila in uradne objave, ki doslej še nimajo določila, da bi bilo treba Slovence likvidirati. To je nekako tista logika, po

še vedno po obliki klasicistične, po vsebini pa racionalistično prerodne pesmi. Tako ugotavlja z izčrpnimi analizami Vodnikovih, Kuraltovih, Andreševih, Drabosnjakovih in Volkmerjevih verzov. Z isto metodo analizira Staniča in Aliča, se nekoliko dalje ustavi ob Štefanu Modrinjaku ter pride preko Fr. Cvetka k Urbanu Jarniku, čigar pesem je v ti dobi najpomembnejša po pesniški vrednosti in je uvedla slovensko poezijo najdalje v nove pokrajine, ki jih je že zavzela in še vedno osvaja tedanja nemška pesem. (Str. 32.) Če je bilo pri Jarniku romantičnih samo »nekaj črt in barv« in je odločno prevladovala stara šola, je pa bilo v pesniško manj nadarjenem Janezu Primcu »med vsemi še največ romantika«. Med najmlajšimi analizira Janeza Vesela »Potazov«, prvi slovenski sonet, dalje Bugarja, Holzapfla, Grabrijana, Slomška, pri katerem najde »majhno izvirnost, prožen oblikovalni dar ter zraslost z ljudskim duhom in izrazom narodne pesmi« (str. 41), kar je naredilo iz njega dobrega ljudskega pesnika. Preko nekaterih manjših imen pride naposled do Franceta Prešerna. Analiza Lenore, Povodnjega moža, Lažnivih pratikarjev, Zarjovene dvičice in Dekelcam pokaže, da je tudi Prešeren tedaj še bliže klasični kot romantiki, a je že v teh prvencih pokazal izrazito pesniško potenco, »oblika mu ni samo vnajanja dognanost, ampak skladnost, zraslost s pesniško vsebino« (str. 45). Po dolgi vrsti epigonov velik pesniški tvorec, ki je kasneje z enim mahom dvignil slovensko poezijo iz zamudništva v literarno sodobnost.

To bi bil kratek povzetek te Legiševe razprave, katere realni znanstveni rezultat je zgoraj omenjena oznaka tega pesniškega razdobja, ki je dokončna (prim. jasne sintetične formulacije v zadnjih treh odstavkih, na str. 47—48). V Legiševi di-

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

ilircem. Prešeren, kateremu je »z vso trdnostjo in brezobzirno odkritosrčnostjo« to sporočil, je vedel, da je Vraza nekam predaleč zaneslo, da bi ga bilo mogoče reševati. Morda mu niti ni bilo žal zanj, ker je v svoji bistrosti gotovo pravilno precenil njegovo vrednost, ki res ni bila bogve kaj več kot romantično zanesenjaštvo.

Poleg izčrpnosti in znanstvene objektivnosti se Petreova disertacija odlikuje tudi po gladko tekočem, jasnem slogu, tako da delo ne utruja, kar je lastnost mnogih znanstvenih razprav. Dobre lastnosti, ki jih razodevata studija v »Sodobnosti« in disertacija v lični, pri Blasniku tiskani knjižici, nas opravičuje napisati, da je g. Petre dolžan napisati izčrpano monografijo o Vrazu, da bo Vrazov primer ne le za znanstvenike, ampak za vso slovensko kulturno javnost nehal biti »problem«.

n.

Perejo se

kateri bi si bila lahko ranjka Avstrija umivala roke ob potujčevanju koroških Slovencev, češ da je ona odgovorna samo za postave, ki so določale popolno enakopravnost vseh avstrijskih narodov, za posamezna protislovenska dejanja pa naj nosijo odgovornost njih storilci. Mimogrede naj pri tem omenimo, da tako nesramna niti Avstrija ni bila, da bi bila kedaj uzakonila načelo »tihe in postopne likvidacije« nemških narodov, četudi je zlasti na Koroškem in Štajerskem tako politiko podpirala in pospeševala. In v Avstriji je bilo popolnoma nemogoče, da bi recimo v neuradnem delu kakoga uradnega lista kdor koli javno in odkrito zastopal tako politiko.

Kajti to je treba pri vsem tem poudariti in pribiti: Za načelno važne izjave v katerem koli javnem glasilu odgovarja zmeraj tisti, ki stoji za njim, ki ga izdaja in mu predpisuje smer. Povsod na svetu velja to načelo. V nenačelnih, postranskih, manj tehtnih zadevah je mogoče tudi v enem glasilu zastopati do neke meje različne nazore. Nikoli pa to ne gre ob vprašanju biti ali nebiti sloven-

Ali ste poravnali naročnino?

sertaciji sta na posrečen in izredno ploden način združena Kidričevska izčrpnost in tehtnost in pokojnega prof. Prijatelja skrbljiva ljubezen, ki se je sklanjala do vseh, tudi najneznatnejših pojavov in tvorcev slovenske literarne in kulturne preteklosti. Legiši pripada eno prvih mest v najmlajši generaciji slovenističnih znanstvenikov.

n.

Slovaška revija o Slovencih

Kulturni stiki in posredovanja, vživljanje v sorodne narodne samobitnosti, kaže zadnje čase lep razvoj. Mali narodi skoraj nimajo neposrednejše in plodnejše poti k ne samo frazarskemu zbliževanju in spoznavanju, kakor so močni in stalni kulturni stiki. Kulturna vrednota ima tudi danes, v tem in takem času, nalogo osvajati, pridobivati in prepričevati, saj je in mora biti v službi življenja, človeškega približevanja in preoblikovanja. Milijonskemu narodu pa so kulturne vrednote tudi edino močnejše sredstvo, ki more z njim preko meja in ki v svetu govorijo o njem.

Slovaki so narod, ki se v slovensko okolje in v slovensko ožračje znajo izredno hitro vživeti, naše kulturno delo jim je blizu. Tako je tudi slovenski del zadnje številke osrednje slovaške revije »Slovenské pohľady« (Slovaški pogledi) kar dober sad in rezultat zanimanja mladih slovaških kulturnih delavcev, ki so mogli nekaj časa prebiti med nami in od katerih nosi največji del že znani prevajalec Koloman Geraldini. Številka je sicer posvečena vsem trem jugoslovanskim literaturam in prispevki v njej so tudi medsebojno povezani, le ob koncu je povedano, od kod je stvar prevedena. Posamezni članki obravnavajo sloven-

Slovenska poezija od 1806-28

Lino Legiša, Slovenska poezija od Vodnikovih pesmi za pokušino do priprav za Kranjsko Čbelico (1806—1828). Inavguralna disertacija. V Ljubljani 1928. 52 str.

V slovenski literarni preteklosti je še mnogo stvari, o katerih se je sintetično pisalo in sodilo kar povprek brez predhodnih nadrobni raziskav. Že Kidričeve revizije o najstarejši dobi so se izkazale za plodne. Tudi Legiša je z nadrobno analizo slovenskega pesništva med Vodnikom in Prešernom prišel do zaključka, da tega razdobja ne gre enostavno prištevati pod naslov romantike, ampak da je to izrazit prehodni pojav, klasicistično in racionalistično epigonstvo, v katerem se prav zaradi tega epigonskega razpoloženja javljajo prvi redki odmevi romantike, ki je bila v svetu že blizu vrha, v tako izrazito zamudniški literaturi, kot je slovenska, pa še ni mogla vzkliti. Takim izrazitim epigonom, kakršni so bili po večini slovenski verzifikatorji tega razdobja, ni mogla biti vzor visoka romantika, takrat najnaprednejši literarni tok, ampak tista mnogo konservativnejša in bolj z racionalistično vzgojnostjo pobaravana literatura druge vrste, ki ne spada niti vsa pod naslov preromantizma, ki si ga je Legiša postavil za evropski okvir, nato razbral njegove odmeve v domači nemški književnosti, kakor tudi v slovenskem pesništvu pred 1806. in šele po teh potrebnih uvodih prišel do snovi, ki jo je razmejil v naslovu. Položaj, v katerem se je slovensko slovstvo v tem razdobju nahajalo, označuje veliko razbitost in pomanjkanje močnega literarnega voditelja, depresija med Zoisovim in Čopovim mentorstvom. Starejši rod z Vodnikom na čelu kuje

skega naroda, vsaj za nas Slovence ne. Pri tem pa seveda radi priznamo, da je za jugoslovane okoli »Proboja« vprašanje slovenščine precej postranskega pomena. Samo med Slovence naj se taki ljudje ne prištevajo več.

Nadalje ugotavljamo: Narodna Odbrana ni nikoli Bulata in ne njegovega mnenja o slovenstvu preklicala. Za vse člene Narodne Odbrane je torej veljavno slej ko prej. Res je, da so svojemu »postranskemu« organu »Pohodu« naročili, naj natrosi lahkovernim Slovincem nekaj peska v oči, da ne bo hrupa. Toda to se je zgodilo šele potem, ko je slovenska javnost že pokazala, da noče prenašati takih nesramnosti. In ta preklic je bil tem manj vreden, ker je kmalu potem pisal isti »Pohod« o srbohrvaščini kot »glavnem državnem jeziku«, v nasprotju seveda s slovenščino, ki je bil zanj samo postranski državni jezik, kar dejansko pomeni, da sploh ni državni jezik. Torej popolnoma v duhu Narodne odbrane in Bulatove »tihe in postopne likvidacije«.

Sicer pa si samo še oglejmo, kako sprejema »Proboj« tisto Bulatovo narodno-odbransko zahtevo:

Tako je torej filozofiral in uganjal zeleno teorijo pred dobrimi petimi leti prijatelj dr. Bulat, pa mu tega ni nihče zameril. Kdor ga pozna, ve, da je idealist, ve pa tudi, kako je skrajno korekten v vsakem oziru, zlasti nasproti Slovincem.

Torej idealist, čigar zoper Slovence naperjena zahteva je »skrajno korektna« in ki mu je zaradi tega »ni nihče zameril« ...

Mislimo, da obravnavanje o tej stvari lahko sklenemo z zgorajšnjimi probajevskimi besedami, ki pomenijo stoddostno priznanje naše trditve o protislovenskosti Narodne Odbrane. Samo kot zunanji znak protislovenskega nastojanja teh ljudi naj omenimo, kako jih boli že zgolj slovenska beseda. Mislili in upali so, da sta slovenski besedi ud in člen že »tiho in postopno likvidirani« in da ju je srbski »član« že vseskozi spodrinil. Pa se na mah uveljavljata vsepovsod, kakor še mnogo drugih, od stajaljskega žurnalca utajevanih. V tej točki so svoje sovraštvo do slovenske besede nehoti kar naravnost pokazali, ko skušajo smešiti spoštovalce slovenske besede z »udkarji«. Zdi se nam, da je dovolj, če to sovraštvo samo zapišemo, zaznamovano bo ostalo samo po sebi poleg vsega drugega tudi kot znamenje prav posebne umske neobgljenosti in nacionalnega »humorja«.

Ugibali smo tudi, zakaj se je »Proboj« prav ta čas lotil tako kočljive stvari, pa nam je sam nehoti razodel, ko je povedal, da bo prihodnje mesece slavila Narodna Odbrana svojo 30 letnico, in sicer tudi v Ljubljani. In ob takih priložnostih je le dobro, če ne ve slovensko ljudstvo, med katerim se bo Narodna Odbrana hvalila in širokoustila, da je to njemu nasprotna družba, in da je spadala od vsega začetka med tiste, ki so uvedli in zagovarjali centralizem in ki bi pod naslovom unitarizma še nadalje hoteli vzdrževati finančni centralizem in z njim izkoriščati naš narod.

Kar ne verjamemo, da bo organizacija s takimi protislovenskimi načeli in udi upala res nastopiti tudi v Ljubljani. Bilo bi to brezprimerno izživljanje slovenskega ljudstva. Zato upamo in pričakujemo, da ostane Narodna Odbrana v krajih in med ljudmi, ki jim je namenjena.

sko, hrvaško in srbsko literaturo, toda škoda je, da ni uvodnega članka, ki bi o tej trojici kaj več in izčrpnega povedal, kakor je tudi škoda, da niso prispevki ene literature uvrščeni skupaj. Prav to je krivo, da se bo slovaški bralec med vsemi temi imeni malo težje znašel in da bo njegova predstava nejasna.

Razumljivo je, da na straneh revije ni mogoče dati več ko značilnih drobcev, in da je prav zato moralo izpasti precej imen, s katerimi bi bila slika slovenskega leposlovja tudi z zgledi dovolj pojasnjena in predstavljena. Vendar je Geraldini zbral in prevedel iz slovenščine dovolj vzpodbujajočih posameznosti, ki vabijo k izčrpnemu razgledu v izvornih. Pravičen pregled sodobnega slovenskega leposlovnega ustvarjanja je napisal dr. Tine Debeljak in se v njem dotaknil prav zadnjih literarnih dogodkov — vse do pričetka »Dejanja«, toda spregovoril je tudi o vseh važnejših imenih slovenske moderne, o medvojni, na kratko podal duhovne osnove posameznih skupin in generacij ter revijalna žarišča.

Prozo imata Miško Kranjc (Na valovih Mure) in Pregelj. Treba je povedati, da je Pregeljeva Matkova Tina najmočnejša proza v vsej številki. Pesmi imajo: Vodnik (Mavrica), Kocbek (2) iz zbirke, Kosovel svojo drobno Balado, Gradnik (2) iz Večnih studencev. Posebej je vredno omeniti članek Jana Irmleja o Prijatelju in slovenščini, ki s toploto pokaže njegovo postavo in delo, njegovo podoživljanje borbe za samostojnost slovenskega književnega jezika, »tega večnega mladeniča, ki njegova rast nikoli ne preneha«. Irmle čuti sorodnost z domačo jezikovno problematiko in podarja iz Prijatelja momente, ki ga tudi v domačem slovaškem vprašanju vznemirjajo. J.

Opazovalec

V eni sokolski vrsti

»Slovenec« je poročal, da so ob sokolskih svečanostih v Ljubljani korakali dr. Kramer, Pucelj, dr. Marušič, dr. Puc in Adolf Ribnikar v eni vrsti, in je iz tega pravilno sklepal, da so vsi ene iste jugoslovanske nacionalne miselnosti, kakor jo predstavlja JNS. Ta očitek je neprijetno zadela dr. Puca, ki se hoče na vsak način iti Združeno opozicijo v Sloveniji, a seveda šele od časa, kar ni več ban. Zato je v svoji »Besedi« takole odgovoril:

»Slovenec« se ne more in se ne bo nikdar vživel v sokolsko miselnost. Nam je »Sokol« nepolitična organizacija, v kateri se more uveljavljati vsak, kateremu je domovina več, kot politično strankarstvo. Ni treba, da smo vsi ustvarjeni po istem kopitu, v marsičem moremo imeti svoje nazore in mišljenje, — če smo si edini glede sokolskega programa, smo si v »Sokolu« bratje, ki gredo istemu cilju nasproti. V tem se pač sokolska organizacija razlikuje od »Slovenčevih« organizacij, v katerih ne sme biti samostojnega mišljenja. Gg. dr. Kramer, Pucelj, dr. Marušič in dr. Puc imajo gotovo v marsičem drugačne nazore. Toda glede Sokola so si edini in zato že smejo skupaj nastopiti v njegovih vrstah.

K tej zelo avtentični razlagi različnih nazorov bi pripomnili, da se nam zdi v tem primeru popolnoma pravilna. To izhaja predvsem iz politično nazornega pokolenja naštetih gospodov: vsi so bili udje milijonske JNS, dokler je ta seveda še štela milijone in imela oblast. Ko je JNS oblast zgubila, so se sicer res začeli nazori hudo diferencirati. Vendar je treba priznati, da so v osnovnih stvareh ostali edini. Mi smo sami večkrat navajali n. pr. iz »Slovenske besede« izjave, iz katerih je izhajalo prav nedvoumno, da med »borbo« dr. Puca ali dr. Kramerja ali kogar koli že iz tiste sokolske vrste za slovenske pravice ni razločka. Vsi jih ponujajo v enaki edinstveni meri.

Zakaj torej ne bi smeli korakati v eni sokolski vrsti? V tisti vrsti, ki jih bo u-e-dinila, potem ko bodo na primer pri volitvah skušali v ločenih pohodih pridobivati glasov.

Pred petdesetimi leti

»Koroški Slovenec« priobčuje pod zgorajšnjim naslovom številke, ki govorijo same in zase in ki jih z njegovimi dopolnilnimi besedami vred v naslednjem ponatiskujemo. Le na to naj že mimogrede spet kedar opozorimo, da je z uradnim štetjem najhuje izdesetkovala koroške Slovence Dollfusova tako krščanska Avstrija. Ured.

Številke ljudskega štetja 31. decembra 1890.

Pogledi nazaj so včasih prav poučni. Posebno še pogledi na nekdanje uradne številke ljudskega štetja. Številke same namreč govorijo zgovorno besedo.

Ljudsko štetje iz leta 1890. — razdobja ene same generacije — navaja za Koroško 361.000 prebivalcev, od katerih je 101.030 Slovencev s slovenskim občevelnim jezikom. Nekatere zanimivejše podrobnosti tega štetja so:

	Nemci	Slovenci
Brdo pri Šmohoru	90	1418
Goriče na Zili	4	638
Štefan na Zili	45	1977
Blače	9	621
Anabihl pri Celovcu	1249	191
Žrelec	257	988
Grabštanj	293	1848
Trdnja ves	302	449
Kotmara ves	113	1169
Kriva Vrba	390	303
Gospa sveta	2015	41
Šmartin na Dholici	209	1309
Šmartin pri Celovcu	1014	74
Slovenji Smihel	134	1406
Medgorje	33	1054
Blatograd	2097	99
Otmanje	880	57
Št. Peter pri Celovcu	1241	140
Poreče	492	496
Št. Tomaž pri Celovcu	859	743
Vetrinj	707	628
Mostič	1496	557
Podklošter, občina	1434	2171
Smerče	133	2257
Straja ves	110	2106
Kostanje	241	768
Vrba	368	201
Marija na Zili	59	1316
Djekše	201	1592
Grebini	664	2871
Vovbre	168	2764
Ruda	223	1600
Tinje	26	610
Važenberg	351	2602

Izbrali smo nekatere značilnejše občine, ki morajo po številkah vsakomur pasti v oči. Če se sedaj vprašamo: Kje so danes Slovenci, navedeni v tem uradnem štetju? Ali so se v teku petdeset-

letja, kar je doba komaj ene generacije, izselili, ali jih je odnesla povodenj ali so pomrli za kako kugo? Saj vendar nihče na svetu ne more verjeti, da se narod lahko ponemči v enem samem rodu. Torej kje so?

Tam so, koder jih navaja uradno štetje iz leta 1890! Na istem koščku zemlje in v isti občini si služijo družinice svoj kruh in bijejo trdo borbo za obstanek. Kot pred petdesetletjem govorijo tudi danes še svojo slovensko materino govorico, molijo slovensko k svojemu Bogu in pojejo svoje slovenske pesmi. Neznatno, zelo neznatno se je življenje na deželi v teh nekaj desetletjih spremenilo. Pač pa so se gorostasno spremenile številke uradnega ljudskega štetja. Medtem ko so v letu 1890. ljudstvo šteli po občevelnem jeziku, je bil pred štirimi leti za štetje odločilen nek čut, po katerem se je šteti »čutil za en ali drug kulturni krogi«. Tako se je zgodilo, da izvzemši petih zgoraj navedenih občin nobena po številu Slovencev ne dosega več številke sto. Pretrpke besede bi morali rabiti, če bi hoteli oceniti statistiko zadnjega štetja podrobno.

Razvoj industrije na — jugu

Po raznih poročilih posnemamo, da znaša število industrijskih podjetij v Zemunu, ki pripada upravno v območje mesta Belgrada, že 56, od katerih je večina nastala v zadnjih letih po osvobojenju. Prav tako se veča število industrijskih podjetij v Pančevu, ki prav tako pripada v isto območje. Tu postavljajo v zadnjem času 6 novih industrijskih podjetij. Tem se bo pridružilo še novo podjetje za izdelavo linoleja, ki bo prva in edina tovarna te vrste na Balkanu. Prav zadnji čas je dobilo neko podjetje, ki se je do sedaj bavilo s trgovino z avtomobili, dovoljenje za postavitev tovarne avtomobilov, seveda v okolici Belgrada. Svoj čas se je že govorilo, da se bosta taki tovarni za linolej oziroma za avtomobile osnovali v Ljubljani ali vsaj v okolici Ljubljane; kakor vse kaže, se je taka zamisel opustila. O razvojnih mogočostih industrije v južnih predelih države smo že večkrat pisali. Kdor pazno zasleduje gospodarsko življenje v državi, zato ne bo presečen glede vedno novih vesti o ustanavljanju tovarniških podjetij v krajih, ki nudijo za tovarne posebne ugodnosti.

Splitu veliko prihodnost!

Po članku v »Slovincu« s tem naslovom posnemamo, da se je ob priliki svojega obiska v Dalmaciji v mesecu juliju predsednik vlade živo zanimal za potrebe mesta Splita, ki da mu je treba kot največjemu mestu na naši obali pomagati v interesu države kot gospodarskemu in turističnemu središču. Predsednik se je zelo zanimal za razširjenje in poglobitev obale, za ureditev novega trga, za postavitev justične palače, delavskih stanovanj itd. Takoj je tudi odobril kredite za oceanografski institut in za ureditev Dioklecianove palače. Kot kronisti smo dolžni zabeležiti vse take pojave živnega zanimanja najvišjih oseb v naši državi za razvoj naših mest, predvsem tistih mest, ki n. pr. v nekdanji Avstriji niso bila deležna nikakih naklonjenosti odločujočih osebnosti in so zato bila prav neupravičeno vedno zapostavljena. Eno takih mest je med drugimi bila Ljubljana, zato ne dvomimo, da se bo o prvi priliki skrb in zanimanje pokazala tudi za to mesto na severu naših mej s potrebnim pogledom v prihodnost in izdatnimi krediti v sedanjosti za načrte, za katere komaj čakamo, da se uresničijo ...

»Nagačeni častniki«

Ob stoletnici rojstva Evgena Richterja, voditelja nemškega radikalnega liberalizma v Bismarckovi dobi, pripoveduje Carl Misek v »Pariser Tageszeitung«, kako je bil neprijeten takratnemu režimu. Richter je bil namreč bistroumen in strokovno vesten kritik nemškega državnega preračuna. Raziskoval ga je zlasti glede na razne zvižaje birokratov, s katerimi so se skušali odtegniti javnemu, zlasti parlamentarnemu nadzorstvu. Pri tem je prišel tudi na prav posebne načine, s katerimi je delala vojaška uprava. Najbolj znamenito je postalo njegovo odkritje »nagačenega častnika« v prvem gardnem pehotnem polku in »nagačenega ritmojstra« v polku Gardes du Corps. Richter je namreč dognal, da prejemata pri teh polkih plačo en stotnik in en ritmojster, ki jih sploh ni. Vojaška uprava je najprej drzno tajila, da bi bilo to res, in cesar Viljem je imel stvar naravnost za osebno žalitev. Bila je pa le hudo resnična, in plači obeh »nagačenih« častnikov sta se uporabljali za nagrade tako imenovanih »dolgi fantov« kraljeve telesne straže.

Kaj bi šele kak človek, kakor Richter, odkril v današnjih dneh v raznih preračunih, če bi si jih ogledoval od blizu in v podrobnostih. Seveda, če bi ne bil prej zaprt zaradi izdaje vojaških tajnosti.

NAJBOLJŠE ŠIVALNE STROJE

»ADLER«

ZA DOM IN OBRT TER POSAMEZNE DELE IN KOLESA KUPITE PRI

PETELINC
LJUBLJANA

ZA VODO, BLIZU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

VEČLETNO JAMSTVO! — POUK V

UMETNEM VEZENJU BREZPLAČEN

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglasje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali.

Uprava in uredništvo.

Mali zapiski

Prepovedani listi.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti:

1. št. 17. in 18. tednika »Seljački dom«.
2. št. 76. in 77. lista »Smotra slavenske politike«.

Oba lista izhajata v Zagrebu.

Angleško svarilo

Angleško trgovinsko ministrstvo svari angleška podjetja, naj bodo previdna v trgovini z Italijo. Pri tem ugotavlja, da so italijanska oblastva zadrževala izplačila 15 tednov, kajti četudi so laška podjetja že plačala denar na klirinški račun 23. aprila, so ga izplačala oblastva upnikom šele 6. avgusta.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Na sploh se more reči lump le raztrgancu, ki je znan tudi po svojih lastnostih. Raziskovalec jam na primer dela v slabi obleki, in kdor bi ga zategadelj imenoval lumpa, bi mu storil hudo krivico. Zmota bi se seveda hitro pojasnila, in razžaljeni bi najbrž ne zameril. Težje bi šlo pri pripadnikih poklicev, glede katerih so vkoreninjeni razni družbeni predsodki. Kopači, težaki, krovci, čistilci kotlov in kanalov, gozdni delavci in drugi pri največji pazljivosti ne morejo imeti obleke vedno čedne. Moj pokojni brat Tone se je bil po brezuspešnem iskanju dela vrnil iz Amerike v takem stanju, da se celo v Trstu nisem upal pokazati z njim na ulici. Zanimiv je razlog, zakaj se dimnikar namaže po obrazu že doma, preden se poda na delo. Nedavno je srečal neki Avstrijec zgodaj zjutraj v Berlinu več možakov; meneč, da so dimnikarji, jih je prijazno ogovoril: »Dobro jutro, dečki! Ste že veliko dimnikov omeli?« »Še nobenega«, so odgovorili ravno tako prijazno, »razložili smo samo vagon moke...« Mogoča je torej celo taka zmota, če je resnična, seveda; jaz jo podajam, kakor sem jo prejel.

Različni ljudje izrekajo različne sodbe, vsak s svojega stališča in obzorja: po družbeni stopnji, vzgoji, srčni omiki. Često je vzrok napačne sodbe razdraženost; ali to ni več sodba, temveč psovanje. Tudi krajevne navade in izročila vplivajo; kar je v enem kraju raztrganec in ušivec, je drugod vsakdanji pojav, ki ne vzbuja nobene pozornosti.

V teku dobe je dobil nemški lump širši pomen. Z njim so začeli označevati tudi imenitnike z raznimi slabimi, ali boljše rečeno hudobnimi lastnostmi. S tem se je kraljestvo lumpa razširilo na vse zemljane brez razlike stanu in poklica, na bogate in revne, odličnike in raztrgance. Dandanes je lahko lump tudi zamorski poglavar, ki ne more biti raztrgan, če razen kopalnih hlač nima nobene obleke. Zanimarjenost je torej potisnjena v ozadje, odločilne za sodbo pa so postale lastnosti. Tako je postal lump znamenilo za vse vrste hudobnih

Čistimo svoj jezik!

(Nadaljevanje)

maloprodaja, prodaja na drobno
miljenec, ljubljeneec
mentaliteta, miselnost
merodajni, odločilni
mineralna voda, slatina
mineralno olje, rudninsko olje
mnogobrojni, številni
v mnogih slučajih, pogostoma
morjeplovba, plovba po morju
možno, mogoče
nabaviti, oskrbeti si, omisliti si, naročiti
nabavka, naročba
nadoknaditi, nadomestiti
nadkriliti, prekositi
nadut, napihnjen
naglasiti, poudariti
nagrada, darilo, plačilo
naknadno, pozneje, dodatno
napram, proti, do, k
narod, ljudstvo; narod je političen pojem
narodna šola, ljudska šola
nastava, pouk
nastavnik, predavatelj, učitelj
navoden, namišljen, dozdeven
natrpan, nakopičen
navodno (prisl.), baje
naziv, ime, naslov
nazivati, imenovati
nebroj, brez števila
nebotičnik, donebnik
nečuvjen, nezaslišan

nedostatek, hiba, pomanjkljivost
neodoljiv, nepremagljiv
nego, kakor, ko
nerazpoložen, slabe volje
nikak, nobeden
na nikak način, na noben način
niz, vrsta
neumoren, neutrudljiv, neutruden
novčani zavod, denarni zavod
novčanica, bankovec
novinar, časnikar
novine, časnik
novogradnja, nova stavba
obaviti, opraviti
obelodaniti, na svetlo dati, priobčiti, izdati (knjigo)
obitelj, rodovina
obistiniti se, uresničiti se
obrana, obramba
obče (prisl.), splošno
ocet, jesih
v očigled česa, spričo česa
očividno, očitno
odgovarjajoč, ustrezen, primeren
odgovarjati, ustrezati čemu, biti v skladu s čim
odmoriti se, odpočiti se
odmor, oddih, dopust, počitnice
odpremiti, odpraviti
odredba zakona, določba zakona
oduševljen, navdušen
oduševljati, navduševati

ogorčen boj, srdit boj
ograničen, omejen
ogrlica, zavratnica
okinčati, okrasiti
okiti, ozaljšati
okolje, okoliš, okolica
okoli povišanja plač, o povišanju plač
okoli bojev na španskem, o bojih na španskem
okreten, uren
okrog (vojni), okrožje
okruten, grozovit, krvoločen
omladina, mladina
omalovaževati, v nič devati, maliti
omiliti se, priljubiti se
omiljen, priljubljen
opasen, nevaren
opažen(o) je, opazil(o) se je
opetovano, večkrat
opreka, nasprotje, navzkrižje, zapreka
oronica, njiva
oriti se, razlegati se
osečati, (ob)čutiti
osigurati, zavarovati, zagotoviti
osobito (prisl.), zlasti, predvsem
osporovati, pobijati, izpodbijati
osvestiti se, k sebi priti
osveta, maščevanje
otrovati, zastrupiti
otroven, strupen
otvoriti, odpreti
označiti, oznamenovati
oznaka, oznamenilo
ožigosati, pobijati, oznamenovati
pasti v oči, biti očitno

paznja, pazljivost, pozornost, skrb
pester, pisan
plameti, plameniti
plavač, plavalec
podanik, podložnik
podmladek, naraščaj
podroben, nadroben
podvaliti, podtakniti
podvig, začetje, dejanje
pogibelj, poguba, pogin
pogoditi, zadeti pravo, uganiti
pogranični, obmejni
pogrešen, zgrešen, napačen
poklon, dar
pokolj, klanje
pokret, gibanje
pokreniti, načeti
pokretnina, premičnina
pojava, prikazen
poledica, žled
položiti izpit, napraviti, prebiti preskušnjo
polnomočje, pooblastilo
pomagalo, pripomoček
postopati (s kom), ravnati
poprišče, terišče
poreklo, izvor, rod
poslastice, slaščice
posest, obisk
posmatrati, ogledati si
poslednji, zadnji
posledica, nasledek
posli, opravki
potvoriti, ponarejati
povodom, ob, pri
povorka, sprevod
poturica, poturčenec
pravec, vodilo, smernica
pravočasno, o pravem času, za čas

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Kdor hoče lepo in pravilno pisati in govoriti mora uporabljati najnovejši

SLOVENSKI PRAVOPIS

ki sta ga priredila dr. A. Breznik in dr. Fr. Ramovš. Cena nevez. din 26.—, vez. din 40.—. Kr. banska uprava v Ljubljani je predpisala obvezno uporabo najnovejšega slovenskega pravopisa vsem svojim uradom in šolam

*

Dalje priporočamo nekaj najboljših romanov in povesti iz naših knjižnih zbirk:

Iz leposlovne knjižnice:	Iz ljudske knjižnice:	Iz zbirke domačih pisateljev	Iz zbirke Kosmos:
Undset, Kristina Lavransova hči, 3 zv. Dickens, David Copperfield, 3 zv. Handel-Mazzetti, Jese in Marija, 2 zv.	Prus, Faraon, 3 zv. Sienkiewicz: Križarji, 2 zv. Rahmanova, Tovarna novega človeka	Pregelj. Spisi — 10 zv. Erjavec, Spisi — do sedaj 4 zv. Bevk, Spisi — do sedaj 3 zv.	Jakac-Jarc, Odmevi rdeče zemlje, 2 zv. Kos, Zgodovina Slovencev, 1. zv. Stele, Umetnost zapadne Evrope Kranjc, Od napoleona do Lenina Ložar-Vodnik, Sodoba slovenska lirika

Najnovejši katalog — prospekt knjižnih zbirk je brezplačno na razpolago

osebikov, nekaj »grandhotelir«, ki daje streho vsem mogočim »temnim elementom«. Zgodi se večkrat, da reče vratar, prebravši prijavnico novega gosta: »Ta je pa visoka živina«, — »pa velik lump«, pristavi hotelski sluga.

Glagol in prilastek: lumpen, verlumpt — lumpati, zlumpati, imata ožji pomen od samostalnikov Lump in Lumpen. Navadno značita pijančevanje, krokanje, dolgo, čemerno popivanje, veseljačenje, ponočevanje, zapravljanje. Lumpal je, ves je izlumpati, skrokati. Zalumpati je težji pojem in pomeni trajno slabo nraivo, telesno ali gospodarsko stanje zaradi pijančevanja in zapravljanja. Lumperei — lumparija je samo hudobno dejanje: zvičajna pogodba, goljufija, napačno poročanje, krivo pričevanje itd.

V kraljestvu lumpa vlada nekaka hierarhija, čeprav je njegov sestav kaotično anarhičen. Pravi vladar je samoljubje, osebna korist, zlato tele. Državljanji lumpove vladavine se dele v glavnem v tri skupine, ki se dajo najnazorneje označiti z ljudskim izrekom: Male obešajo, velike izpuščajo. Rabelj pripada srednjemu sloju.

Skupino malih tvorijo po večini lumpje v prvotnem pomenu besede: razcapanci, pijanci, pretepači, mali tatovi in podobni. Je pa med njimi tudi gospodskih, ki niso raztrgani in opravljajo razne nižje »višje« posle: lažejo, spletkarijo, goljufajo, ovajajo. Spodnji so bili vedno zanesljiv kader »zavednih« volilcev. Veliki kalibri, težki hudodelci, so nekaki nevtranci, družba sama za sebe, ki gleda prezirljivo na drobiž okoli sebe.

Ena najznačilnejših lastnosti lumpov nižje vrste je, da »dela« vsak za sebe, skrivaj, za svoj račun in na svojo nevarnost. Redko se združijo v manjše skupine. Vzajemnosti je med njimi malo, ogoljufajo in okrajujejo se celo med seboj. Zaradi plena pride med njimi večkrat do spora, kar jih neredko izda. Zasačeni so pravi figarji; najprej lažejo in taje, potem izdajajo drug drugega. Tovarši na višji stopnji se jih sramujejo in jih ne štejejo za sebi enake; sovražijo jih in celo preganjajo. Enaki težaji se odbijajo. Od tod tudi trditve, da male obešajo, velike pa izpuščajo.

Svoj posel opravljajo mali na preprost način: s koli, noži in svinjskimi nogami, kar jim še posebej jemlje ugled med višjimi. Ti se poslužujejo

sodobnejših načinov. Kadar kdo teh zdrkne med male, pokliče žlahta strokovnjake, da mu preiščejo lobanjo. Potem sestavijo in podpišejo spravevalo, da je ponesrečeni kleptomani ali podobno. Je to gosposka bolezen, pred katero se odkrivajo še paragrafi. Posebno velike živine pošljejo v zverinjak, kjer jih skrbno hranijo in nadzorujejo. — Se je zgodilo, da je našel učenjak v glavi takega bolnika vodo, v vodi ribice, prave ribice. Razburjen od strmenja jih je nekaj izbil. Pozneje so drugi učenjaki našli podobne ribice v podzemeljskih jamah. Spomnili so se tistega nesrečnika, grofa ali barona ali kaj je že bil, pa so jim dali ime »človeška ribica« — proteus anguineus. V večem spomin na ta dogodek so Nemci krstili Postojnsko jamo, kjer so najprej odkrili te ribice, Adelsberger Grotte — Plemenita jama. Mogoče je res, mogoče tudi ne; kajti poročilo o tem je menda iz Salamanke ali iz Tokia, če ne celo iz Varšave.

Najštevilnejša je srednja skupina, ki se v glavnem deli v preproste in gosposke. Za gosposke se imajo seveda vsi. Še višjim so oboji drhal. Preprosti so surovi in robati, parveniji v salonski suknji. Po svojem značaju zavzemajo v družbi položaj nekakega narednika v nekdanji avstrijski vojski. Ta je bil znan kot velik požeruh, navzdol strah in trepet, navzgor sama ponižnost. Po vojni se je ta pasma čudovito razpasla, da jo je najti povsod, »kjer nese«. Tu in tam se kak njen pripadnik povzdigne celo do pravega fraka. Tedaj se obnaša v novi družbi kakor ščuka med karpi. Drzen je in iznajdljiv, najdebelejše paragrafe zvija in krivenči, da popada še stare biriče slabost. Listi pišejo o novih zvezdah na gospodarskem nebu.

Številnejši in nevarnejši so njih »boljši« tovariši. Za take veljajo zastran spraveval in diplom. Papir je potrepljiv. Najnižja gosposka stopnja se začne tam, kjer se neha nižja. Medtem ko se preprosti pečajo po večini s plebejskimi posli na zastareli način, opravljajo ti »višja« kvalificirana dela. Poslujejo previdno, po bolj ali manj premetenem načrtu, tako rekoč na »znanstveni« osnovi. Nemogoče je tudi le približno navesti vsaj glavne stroke njihove dejavnosti; dovolj če rečemo, da so zastopani na vseh področjih zasebnega in javnega življenja.

(Dalje prihodnjic)